

Kunnanhallituksille (pl. Ahvenanmaan maakunnan kunnat)

VUODEN 2012 KUNNALLISVAALIT: Äänestyspaikkojen määrääminen ja niistä ilmoittaminen, vaalikoulutus, vaalimateriaali ym.

Oikeusministeriö kiittää kaikkia kuntia tämän vuoden tammi-helmikuussa toimitettuun presidentinvaaliin liittyvien tehtävien hyvästä suorittamisesta.

Seuraavat vaalit ovat kunnallisvaalit, jotka toimitetaan sunnuntaina 28.10.2012. Ennakköäänestyksen ajanjakso on kotimaassa 17.-23.10.2012 ja ulkomailla 17.-20.10.2012. Suomalaisessa laivassa ennakköäänestys voidaan aloittaa jo 10.10.2012.

Oikeusministeriö pyytää kunnanhallitusta saattamaan tämän kirjeen kunnan keskusvaalilautakunnan tietoon. Kirje on luettavissa oikeusministeriön vaalisivuilla www.vaalit.fi.

1. Vaalilainsäädäntö

Kunnallisvaaleja varten vaalilakiin (714/1998) ei ole tehty muutoksia. Kunnallisvaaleissa noudatetaan siis vaalilain I ja III osien säännöksiä sellaisina kuin ne olivat vuoden 2012 presidentinvaalissa. Vaalilain II osan 11 luvun kunnallisvaaleja koskevat säännökset eivät ole muuttuneet sitten vaalilain säätämisen vuonna 1998.

Vuoden 2004 ja 2008 kunnallisvaaleista poiketen vuoden 2012 kunnallisvaalien yhteydessä ei toimiteta Kainuun hallintokokeilulaissa (343/2003) tarkoitettuja maakuntavaaleja, koska Kainuun hallintokokeilu päättyi vuoden 2012 lopussa.

Sitten edellisten kunnallisvaalien on vaalirahoituslainsäädäntö muuttunut. Ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain (273/2009) mukaan vaalirahoitusilmoituksia ei enää tehdä kunnan keskusvaalilautakunnalle, vaan valtionalouden tarkastusvirastolle (viimeistään 31.12.2012).

2. Kuntajaon muutosten vaikutukset vuoden 2012 kunnallisvaalien toimittamiseen

Kuntajakolain (1698/2009) mukaan kuntajaon muutoksen voimaantuloa edeltävänä vuonna toimitettavat kunnallisvaalit toimitetaan uutta kuntajakoa noudattaen. Oikeusministeriön vaalisivuilla osoitteessa <http://www.vaalit.fi/14167.htm> on julkaistu muistio ”Kuntajaon muutokset ja vuoden 2012 kunnallisvaalit”. Muistiossa selostetaan kuntajaon muutosten vaikutukset vuoden 2012 kunnallisvaalien toimittamiseen.

Tästä eteenpäin (tämän kirjeen lähettämisen jälkeen) oikeusministeriö lähettää vaaleja koskevia kirjeitä ja muita viestejä kunnille uuden kuntajaon mukaisesti sitä mukaa kuin kuntajaon muutoksia koskevia valtioneuvoston päätöksiä on annettu. Viestejä ei siis enää toimiteta lakkautettaville kunnille. Ministeriön kirjeet ovat kuitenkin kaikkien kuntien nähtävissä www.vaalit.fi -sivuilla.

3. Päätökset valtuutettujen lukumäärästä eräissä tapauksissa

Kuntalain (365/1995) 10 §:n 2 momentin mukaan kunnassa, jonka asukasluku on enintään 2 000, valtuusto voi vaalivuoden kesäkuun loppuun mennessä päättää valittavaksi valtuutettuja pienemmän parittoman lukumäärän kuin 17, ei kuitenkaan vähempää kuin 13.

Kuntajakolain 25 §:n mukaan yhdistyvät kunnat voivat yhdistymissopimuksessa sopia, että valtuutettuja valitaan uudessa kunnassa enemmän kuin kuntalain 10 §:ssä säädetään.

Jos sanottuja päätöksiä tehdään, niistä on ilmoitettava oikeusministeriölle viimeistään tiistaina 3.7.2012. Kunnan on lisäksi merkittävä ja kuitattava valittavien valtuutettujen lukumäärä vaalitietojärjestelmään samassa yhteydessä kuin muutkin pohjatiedot (ks. tämän kirjeen luku 4.3).

4. Äänestyspaikat vuoden 2012 kunnallisvaaleissa

Perustuslain 14 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Tämän nojalla kunnan tehtävänä on huolehtia siitä, että äänioikeutettujen äänestysmahdollisuudet vaaleissa ovat riittävät sekä ennakkoäänestyksessä että vaalipäivänä.

Oikeusministeriö pitää ennakkoäänestyspaikkojen ja vaalipäivän äänestyspaikkojen riittävää lukumäärää yhtenä keskeisenä tekijänä hyvän äänestysaktiivisuuden saavuttamiselle kunnallisvaaleissa.

4.1. Yleisten ennakkoäänestyspaikkojen määrääminen kunnassa

Vaalilain 9 §:n mukaan kunnanhallitus päättää kotimaan yleisten ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärästä ja sijainnista kunnassa. Jokaisessa kunnassa on oltava vähintään yksi ennakkoäänestyspaikka, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Ennakkoäänestyspaikkoja määrätessään kunnanhallituksen tulee kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin.

Ennakkoäänestyspaikkoja oltava riittävästi

Kunnan on ehdottomasti huolehdittava siitä, että yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja on kunnassa riittävästi suhteessa kunnan äänioikeutettujen määrään, jotta ennakkoon äänestäminen olisi äänestäjille mahdollisimman vaivatonta ja vähän aikaa vievää.

Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa ennakkoon äänesti yhteensä 1 022 914 äänioikeutettua¹, mikä oli 39,8 % kaikista äänestäneistä (2 570 600). Kuntakohtaiset äänestäjämäärät löytyvät osoitteesta www.vaalit.fi/40152.htm. Ennakköäänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa on ollut aina hieman matalampaa kuin muissa vaaleissa.

Kokemukset viimeisimmistä vaaleista

Kokemukset kuntien ennakköäänestyksen järjestelyistä sekä vuoden 2011 eduskuntavaaleissa että vuoden 2012 presidentinvaalissa ovat olleet myönteiset.

Missä ennakköäänestyspaikan tulisi sijaita?

Ennakköäänestyspaikat on syytä sijoittaa sellaisiin paikkoihin, joihin äänestäjien on helppoa tulla ja joihin he vaivattomasti osaavat. Yksi hyvä tapa on sijoittaa ennakköäänestyspaikkoja sinne, missä äänestäjien muutoinkin tiedetään liikkuvan. Kuitenkin myös taajamien ulkopuolella asuville on järjestettävä asianmukaiset ennakköäänestysmahdollisuudet.

Ennakköäänestyspaikan on oltava aatteellisilta ja taloudellisilta kytkennöiltään mahdollisimman puolueeton, jotta mahdollisimman monet äänestäjät sinne mieluusti tulevat.

Viimeisimmissä vaaleissa hyviä kokemuksia on saatu mm.

- postikonttoreista,
- kirjastoista,
- erilaisten liike- tai kauppakeskusten aulailoista,
- kunnantaloista ja muista kunnan virastoista,
- eri oppilaitoksista,
- kunnan palvelukeskuksista ja
- yhteispalvelupisteistä sekä
- liikkuvista äänestyspaikoista eli äänestysbusseista ja yhteysaluksista ja vastaavista.

Yksi esimerkki uudelta ratkaisulta on Helsinki-Vantaan lentoaseman terminaaliin perustettu yleinen ennakköäänestyspaikka.

Järjestyksenpidon ja vaalimainontakiellon huomioiminen

Ennakköäänestyspaikan on sekä tiloiltaan että sijainniltaan sovittava tarkoitukseensa myös järjestyksenpidon kannalta. Vaalilain 56 §:n 1 momentissa on säädetty järjestyksestä ennakköäänestyspaikassa ja siihen liittyen niin sanotusta vaalimainontakiellosta. Käytännön syistä vaalimainontakiellon ulottuvuus voi eräissä ennakköäänestyspaikoissa olla alueellisesti rajatumpi kuin yleensä vaalipäivänä äänestysalueen äänestyspaikassa. Mikäli ennakköäänestyspaikka perustetaan esimerkiksi kauppakeskukseen, kunnan keskusvaalilautakunnan on tarvittaessa etukäteen oltava yhteydessä kauppakeskuksen johtoon ja varmistauduttava siitä, että ennakköäänestys otetaan asianmukaisesti huomioon kauppakeskuksen muussa toiminnassa. Tällöin yhtenä vaalimainontakiellon ulottuvuutta koskevana vähimmäisvaatimuksena voidaan pitää sitä, että vaalikampanjointi ja vaalimainonta eivät saa näkyä tai kuulua ennakköäänestyspaikkaan eikä sen ulko-ovelle/sisäänkäyntiin.

¹ Luvussa ovat siis sekä yleisessä ennakköäänestyspaikassa, laitoksessa, laivassa ja kotiaäänestyksessä äänestäneet.

Riittävästi tilaa ja vaalitoimitsijoita

Ennakoäänestystilan tulee olla riittävän suuri, jotta äänestys voidaan toimittaa sujuvasti ja luotettavasti eli äänestäjän vaalisalaisuus, vaalivapaus ja vaalirauha turvaten (vaalilain 56 § 2 mom.). Tilaan tulee voida sijoittaa tarpeellinen määrä pisteitä, joissa tarkastetaan äänestäjän henkilöllisyys, annetaan äänestyslippu ja otetaan äänestys vastaan. Tilan tulee olla siten mitoitettu ja järjestetty, että ruuhkaa ja jonoja syntyy mahdollisimman vähän.

Usein ruuhkat syntyvät siitä, että ennakoäänestyspaikka on sijoitettu sellaiseen tilaan, johon mahtuu liian vähän äänestyskoppeja ja äänestyksen vastaanottopisteitä ja/tai siitä, että ennakoäänestyspaikassa on muista syistä liian vähän vaalitoimitsijoita nimenomaan äänestyksen vastaanottopisteissä. Ennakoäänestyksessä aikaa ei yleensä vie äänestäjän käynti äänestyskopissa, vaan sen jälkeinen asiointi vaalitoimitsijan kanssa (vaalitoimitsija leimaa äänestyslipun, lippu suljetaan vaalikuoreen, lähetekirje laaditaan ja allekirjoitetaan, vaalikuori ja lähetekirje suljetaan lähetekuoreen sekä äänioikeusrekisteriin tehdään merkintä siitä, että äänestäjä on äänestänyt). Kuntien tuleekin huolehtia siitä, että vastaanottopisteitä on riittävästi. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ennakoäänestyspaikassa tulee olla riittävästi henkilöstöä ja että ennakoäänestyspaikka sijoitetaan riittävän suureen tilaan, jotta äänestystoimitus sujuu äänestäjän kannalta mahdollisimman joutuisasti ja vaivattomasti.

Paloturvallisuus

Ennakoäänestyspaikka on sijoitettava rakennuksessa niin, että rakennuksen poistumistiet pidetään esteettöminä. Poistumisteiden opasteita ei saa peittää. Järjestelyjen asianmukaisuus on syytä tarvittaessa etukäteen varmistaa alueelliselta pelastusviranomaiselta.

Ennakoäänestyspaikan aukiolopäivät ja – kellonajat

Vaalilain 47 §:n mukaan kotimaan yleinen ennakoäänestyspaikka on ennakoäänestystä varten avoinna kaikkina ennakoäänestyksen ajanjakson päivinä, jollei kunnanhallituksen päätöksellä erityisistä syistä toisin määrätä. Erityinen syy voi olla lähinnä vain kunnan jonkin alueen tai taajaman vähäiseksi arvioitu äänestäjämäärä. Jokaisessa kunnassa tulisi kuitenkin olla vähintään yksi sellainen ennakoäänestyspaikka, joka on avoinna jokaisena ajanjakson (17.-23.10.2012) päivänä. Tällaisen ennakoäänestyspaikan lisäksi on mahdollista perustaa kunnan eri alueille ennakoäänestyspaikkoja, jotka ovat auki vähemmän kuin seitsemän päivää.

Vaalilain 48 §:n mukaan kunnanhallitus määrää myös ennakoäänestyspaikan päivittäiset aukioloajat, kuitenkin niin, että ennakoäänestyspaikka ei saa olla avoinna arkipäivisin ennen kello 8 eikä kello 20 jälkeen eikä lauantaisin ja sunnuntaisin ennen kello 10 eikä kello 16 jälkeen. Hyväksi havaittu käytäntö on, että ainakin ennakoäänestyksen ajanjakson kahtena viimeisenä päivänä yleinen ennakoäänestyspaikka pidetään avoinna kello 20 saakka.

Viimeisimmissä vaaleissa on monissa kunnissa maaseudulla pyritty turvaamaan äänestysmahdollisuuksia perustamalla kirkonkylän lisäksi myös pienempiin kyliin yleisiä ennakoäänestyspaikkoja, jotka ovat avoinna lyhyehkön ajan liikkuvan ennakoäänestyspaikan tavoin. Esimerkiksi Muonion kunnassa viimeisissä vaaleissa aikaisemman kirkonkylällä sijaitsevan yleisen ennakoäänestyspaikan lisäksi kunta on perustanut eri kylille yhteensä kahdeksan lyhyen aukioloajan yleistä ennakoäänestyspaikkaa.

Mahdollisimman pysyvät ennakkoäänestyspaikat

Ennakkoäänestyspaikkojen olisi hyvä pysyä samoina vaaleista toiseen. Näin edistetään sitä, että äänestäjät tietävät, missä äänestyspaikka on. Tällä on merkitystä erityisesti nyt toimitettavissa kunnallisvaaleissa, koska viime presidentinvaalin ennakkoäänestyspaikat ovat äänestäjien melko tuoreessa muistissa. Paikkojen lopettaminen tai siirtäminen taikka niiden vakiintuneiden aukioloaikojen muuttaminen saattaa aiheuttaa epätietoisuutta äänestäjien keskuudessa.

Tehokas tiedotus ja opastus

Kunnan on tehokkaasti tiedotettava kunnan alueella olevista yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja niiden aukioloajoista. Käytännössä asian voi hoitaa kuulutuksin, julisteilla kadunvarsimainostelineissa, sanomalehti-ilmoittelulla, sanomalehtijutuilla, koteihin jaettavilla tiedotteilla, kunnan kotisivuilla jne. Paikallisille tiedotusvälineille tulisi lähettää luettelo ennakkoäänestyspaikoista ja niiden aukioloajoista. Edellisten vaalien tapaan kunkin äänioikeutetun ilmoituskorttiin liitetään äänestyspaikkarekisteristä koottava luettelo hänen oman lähialueensa (käytännössä hänen vaalipiirinsä) yleisistä ennakkoäänestyspaikoista.

Opastus ennakkoäänestyspaikalle tulee järjestää selkeästi esimerkiksi kadunvarsitauluin ja viitoituksin.

Ennakkoäänestyspaikkojen esteettömyys

Liikuntavammaisten ja muiden liikuntaesteisten ennakkoäänestämismahdollisuuksiin on kiinnitettävä huomiota. Mahdollisuuksien mukaan vammaisten käyttämille kulkuvälineille on pyrittävä varaamaan pysäköintitilaa ennakkoäänestyspaikan välittömässä läheisyydessä ja järjestämään heidän avustamisensa äänestyspaikan ulko- ja sisäpuolella. Äänestyspaikalla mahdollisesti olevat kynnykset ja portaat on varustettava esimerkiksi sellaisella luiskalla, että rollaattoria tai sähkökäyttöistä pyörätuolia käyttävä pääsee esteettä äänestystilaan. Pyörätuolia käyttäviä varten tulisi myös olla äänestyskoppi, johon pyörätuoli mahtuu tai irrallinen kirjoitusalue varustettuna suojuksella, jonka turvin äänestäjä voi muiden näkemättä täyttää äänestyslippunsa. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa ja vuoden 2012 presidentinvaaleissa esteettömyydessä havaitut puutteet tulee pyrkiä korjaamaan kunnallisvaaleihin.

Miten liikkuva ennakkoäänestyspaikka käytännössä toteutetaan?

Liikkuva ennakkoäänestyspaikka voidaan toteuttaa esimerkiksi seuraavasti: rakennetaan äänestystila bussiin tai vastaavaan kulkuneuvoon, suunnitellaan päivittäinen reitti kellonaikoinen, tiedotetaan tehokkaasti bussin pysähdyspaikoista ja aikatauluista, minkä jälkeen toteutetaan reitti ja suoritetaan äänestys. Bussin jokainen pysähdyspaikka on tallennettava osoitteineen ja kellonaikoinen vaalitietojärjestelmään sisältyvään äänestyspaikkarekisteriin.

Sopiminen ulkopuolisten tahojen kanssa ennakkoäänestyspaikoista

Itella Oyj:n myymälät

Ennakkoäänestyksen järjestämisellä posteissa on Suomessa vahvat perinteet. Oikeusministeriö ja Itella Oyj ovat nytkin tehneet puitesopimuksen siitä, että Itella tarjoaa eräille kunnille palveluja ennakkoäänestyksen hoitamiseksi vuoden 2012 kunnallisvaaleissa. Puitesopimus koskee vain niitä 58 kuntaa, joissa olevia yhteensä 92 myymäläänsä Itella tarjoaa ennakkoäänestyspaikoiksi. Nämä kunnat ilmenevät tämän kirjeen liitteestä 2, joka jaetaan vain niille kunnille, joita puitesopimus koskee.

Kukin asianomainen kunta päättää itsenäisesti, käyttääkö se Itellan myymälöitä ennakkoäänestyspaikkoina vai hoitaako se ennakkoäänestyksen jollain muulla tavalla.

Itellan myyntihenkilöstö ottaa asianomaisiin kuntiin yhteyttä hyvissä ajoin ennen toukokuun puolta väliä. Tavoitteellinen määräaika kunnan ja Itellan välisen sopimuksen tekemiselle on 15.6.2012.

Oikeusministeriö kiinnittää asianomaisten kuntien huomiota siihen, että mikäli Itellalta ostettujen kuntasopimusten kokonaismäärä jää alle 40 myymälän, Itella veloittaa kuntasopimuksessa mainittujen kustannusten lisäksi jokaiselta sopimuksen tehneeltä kunnalta kertakorvauksen (sopimuksen kohta 8). Lisäksi kiinnitetään huomiota siihen, että kuntasopimuksen vastuuvapauslauseke rajoittaa Itellan mahdollista vahingonkorvausvelvollisuutta kunnalle (sopimuksen kohta 11).

Muut ulkopuoliset tahot

Jos kunta järjestää ennakkoäänestyksen jonkin muun ulkopuolisen tahon tiloissa (esimerkiksi kauppakeskuksen aulatilassa), se sopii siitä itsenäisesti suoraan asianomaisen tahon kanssa.

4.2 Vaalipäivän äänestyspaikkojen määrääminen

Vaalilain 8 §:n mukaan kunta muodostaa yhden äänestysalueen, jollei sitä ole tarpeen jakaa useampaan äänestysalueeseen. Äänestysalueiden koosta taikka asukasmäärästä ei vaalilaissa ole tarkempia määräyksiä. Äänestysalueista päättää valtuusto. Päätös äänestysalueista tulee voimaan 15 päivänä lokakuuta eli näihin kunnallisvaaleihin, jos päätös tehdään ja päätöksestä ilmoitetaan maistraatille sen määräämällä tavalla viimeistään 30.4.2012. Myöhemmin tehty tai maistraatille ilmoitettu päätös tulee voimaan 15 päivänä lokakuuta vuonna 2013. Tarkempia ohjeita äänestysaluejaon muuttamisen menettelyistä sisältyy Väestörekisterikeskuksen kunnanhallituksille lähettämään kirjeeseen 5.3.2012, joka on myös luettavissa osoitteesta www.vaalit.fi/14687.htm.

Jokaisella äänestysalueella on kunnanhallituksen päätöksellä määrätty *vaalipäivän äänestyspaikka*. Vaalipäivänä äänestäjä voi äänestää vain sen äänestysalueen äänestyspaikassa, joka on merkitty äänioikeusrekisteriin hänen kohdalleen. Oikeusministeriö suosittelee, että kunnat noudattavat soveltuvin osin edellä kohdassa 3.1 esitettyjä ennakkoäänestyspaikkojen määräämisen hyviä käytäntöjä päättäessään vaalipäivän äänestyspaikoista.

Viime vuosina kunnat ovat vähentäneet merkittävästi äänestysalueidensa määrää. Tämä on siten merkinnyt tuntuva heikennystä äänioikeutettujen mahdollisuuksiin äänestää vaalipäivänä. Ministeriö suosittelee, että nykyistä äänestysalueiden määrää ei enää vähennettäisi ilman pakottavaa tarvetta, vaan päinvastoin tutkittaisiin mahdollisuuksia lisätä äänestysalueiden määrää kunnallisvaaleihin.

4.3. Äänestyspaikkojen tietojen ja muiden pohjatietojen merkitseminen pohjatietojärjestelmään

Kunnanhallituksen (tai kuntien yhdistymistilanteessa yhdistymishallituksen) ennakoäänestyspaikkojen määräämistä koskevasta päätöksestä tulee käydä ilmi jokaisen kunnassa olevan yleisen ennakoäänestyspaikan nimi, käyntiosoite, aukiolopäivät ja päivittäiset aukioloajat sekä vaalipäivän äänestyspaikan nimi ja käyntiosoite. Jokainen ennakoäänestyspaikka on nimettävä. Nimi on voitava tunnistaa helposti, esim. ”Tuiraan posti”, ”Kunnantalo” tai ”Ounasvaaran kirjasto”. Liikkuvan ennakoäänestyspaikan (esim. bus-sin) nimeksi merkitään esim. ”Äänestysbussi” ja sen alle kaikki pysähdyspaikat ja kel-lonajat.

Vaalilain 9 §:n 4 momentin mukaisesti kunnanhallituksen on huolehdittava siitä, että Väestörekisterikeskuksen ylläpitämään äänestyspaikkarekisteriin, jona toimii oikeusmi-nisteriön vaalitietojärjestelmän (VAT) pohjatietojärjestelmä, merkitään Väestörekisteri-keskuksen määräämällä tavalla jokaisen kunnassa olevan yleisen ennakoäänestyspaikan

- nimi,
 - käyntiosoite,
 - aukiolopäivät ja päivittäiset aukioloajat sekä vaalipäivän äänestyspaikan
 - nimi ja
 - käyntiosoite sekä
- muut Väestörekisterikeskuksen määräämät tiedot.

Kunnallisvaalien äänestyspaikkojen tiedot on merkittävä pohjatietojärjestelmään vii-meistään perjantaina 10.8.2012 klo 12².

Kunnan keskusvaalilautakunnan on samassa määrääjässä huolehdittava myös siitä, että pohjatietojärjestelmään merkitään keskusvaalilautakunnan voimassa olevat yhteystiedot vuoden 2012 kunnallisvaaleissa ja että tiedot kuitataan järjestelmässä tarkistetuiksi. Eri-tyisesti tulee huolehtia, että pohjatietoihin merkitään -ilmoituskortille tulostuva kunnan keskusvaalilautakunnan puhelinnumero (ns. yleisöpu-helin) ja -vaaliluettelon toimitusosoite, jonka tulee olla käyntiosoite (ei PL-osoite).

Keskusvaalilautakunnan tulee vielä samassa määrääjässä kuitata pohjatietojärjestelmään kunnassa valittavien valtuutettujen lukumäärä. Pohjatiedoissa tulee olemaan valmiina

² Vaalilain 9 §:n mukaan äänestyspaikkoina vaaleissa ovat ne kotimaan yleiset ennakoäänestyspaikat ja vaalipäivän ää-nestyspaikat, jotka ovat äänestyspaikkarekisterissä päivän päättyessä 51. päivänä ennen vaalipäivää. Käytännössä rekiste-rin viimeiseksi päivityspäiväksi on kuitenkin määrättävä aikaisempi ajankohta, tässä tapauksessa 10.8.2012, koska jokai-selle äänioikeutetulle postitettavaan ilmoituskorttiin liitetään luettelo äänioikeutetun omassa vaalipiirissä olevista yleisistä ennakoäänestyspaikoista osoitteineen ja aukioloaikoineen. Oikovedosten valmistamiseen ja tarkistamiseen sekä luetteloi-den painattamiseen on varattava riittävästi aikaa.

kuntalain 10 §:n 1 momentin sääntelyn mukaisesti laskettu valtuutettujen lukumäärä. Niiden kuntien, joissa valtuutettuja valitaan sanotusta sääntelystä poikkeavasti (ks. tämän kirjeen luku 3), tulee muuttaa lukumäärä oikeaksi ja kuitata tieto valmiiksi vasta sen jälkeen.

Kaikkien edellä mainittujen tietojen, siis

- ennakoäänestyspaikkatietojen,
- vaalipäivän äänestyspaikkojen tietojen,
- keskusvaalilautakunnan yhteystietojen ja
- kunnassa valittavien valtuutettujen lukumäärän

tulee ehdottomasti olla oikein, koska ne (viimeksi mainittua lukuun ottamatta) tulostetaan äänioikeutetuille lähetettävään ilmoituskorttiin tai sen liitteelle. Kunnan tehtävä on huolehtia siitä, että pohjatietojärjestelmässä tiedot ovat 10.8.2012 klo 12 lopullisesti siinä muodossa kuin niitä käytetään vuoden 2012 kunnallisvaaleissa. Vastuu tietojen oikeellisuudesta on siis kunnalla.

Väestörekisterikeskus antaa kunnanhallituksille tarkempia ohjeita tietojen ilmoittamisesta pohjatietojärjestelmään. Samoin VAT-ohjeessa nro 2b tulee olemaan tarkemmat ohjeet tietojen ilmoittamisesta.

4.4. Äänestyspaikkojen määräämisen ja niistä ilmoittamisen lähiajan aikataulu

1) Huhti-toukokuu 2012:

- Ne kunnat, joille Itella tarjoaa myymälöitään käytettäviksi ennakoäänestyspaikkoina: Itellan edustaja ottaa kuntaan yhteyttä hyvissä ajoin ennen toukokuun puolta väliä.
- Väestörekisterikeskus lähettää kunnille tarkempia ohjeita äänestyspaikkatietojen ilmoittamisesta pohjatietojärjestelmään.

2) Kesäkuu 2012:

- Oikeusministeriö lähettää keskusvaalilautakunnalle vaalitietojärjestelmän pohjatietojärjestelmän käyttöohjeet (VAT-ohje nro 2b ”Pohjatietojärjestelmän käyttöohjeet kunnan keskusvaalilautakunnalle”).
- Kunnan ja Itellan on tehtävä mahdollinen sopimus Itellan myymälän käyttämisestä ennakoäänestyspaikkana viimeistään perjantaina 15.6.2012.

3) Heinä-Elokuu 2012:

- Pohjatietojärjestelmä avataan tuotantokäyttöön 23.7.2012.
- Kunnanhallituksen on tehtävä päätös kunnassa olevista yleisistä ennakoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista ja huolehdittava siitä, että äänestyspaikat merkitään ja kuitataan pohjatietojärjestelmään viimeistään perjantaina 10.8.2012 klo 12. Pohjatietojärjestelmään rekisteröidyt tiedot ovat lopullisia eikä niitä enää voi muuttaa vuoden 2012 kunnallisvaaleihin 10.8. jälkeen. Kuitenkin, jos kunta havaitsee tiedoissa virheitä tämän määräajan jälkeen, on niistä viipymättä ilmoitettava Väestörekisterikeskukselle sen määräämällä tavalla.

5. Vaalitietojärjestelmän käyttö

Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa kaikki kunnat käyttävät seuraavia vaalitietojärjestelmän osajärjestelmiä:

- 1) pohjatietojärjestelmä (keskusvaalilautakunta),
- 2) ehdokastietojärjestelmä (keskusvaalilautakunta),
- 3) äänioikeustietojärjestelmä (ennakkoäänestyksen vaalitoimitsija sekä keskusvaalilautakunta, ns. ”jälkikirjaukset”),
- 4) tuloslaskentajärjestelmä (keskusvaalilautakunta).

Vaalitietojärjestelmän käyttöä hallinnoi Oikeushallinnon tietotekniikkakeskus (OTTK), jossa on järjestelmän pääkäyttäjä sekä vaalituki (vaalituki@om.fi), joka antaa järjestelmän käytöstä tarkempia ohjeita. Vaalitietojärjestelmän käyttöpalvelutoimittajana jatkaa Tieto Oyj.

Vaalitietojärjestelmän käyttäjähallinta perustuu ns. vahvaan tunnistamiseen eli jokaisella vaalitietojärjestelmän osajärjestelmää käyttävällä henkilöllä tulee olla joko sirullinen henkilökortti tai verkkopankkitunnukset. Oikeusministeriö selvittää myös mahdollisuutta käyttää matkapuhelimeen liitettyä henkilövarmennetta ja tästä ilmoitetaan tarkemmin myöhemmin erikseen.

Pohjatietojärjestelmä

Pohjatietojärjestelmään on presidentinvaalin jälkeen tehty joukko pienehköjä toiminnallisia parannuksia käyttäjiltä saatujen palautteiden pohjalta. Pääosin järjestelmän käyttäminen on kuitenkin samanlaista kuin presidentinvaalissa. Pohjatietojärjestelmän tiedot tulee kuitata valmiiksi jo 10.8.2012 klo 12 (ks. tämän kirjeen luku 4.3).

Ehdokastietojärjestelmä

Uutta ehdokastietojärjestelmää käytti jo vuoden 2008 kunnallisvaaleissa osa kunnista. Nyt sitä käyttävät ensimmäistä kertaa kaikki kunnat. Vuoden 2008 versioon on tehty joi-tain teknisiä parannuksia, mutta pääosin järjestelmän käyttäminen on kuitenkin samanlaista kuin vuonna 2008.

Äänioikeustietojärjestelmä

Myös äänioikeustietojärjestelmään on presidentinvaalin jälkeen tehty joukko pienehköjä toiminnallisia parannuksia käyttäjiltä saatujen palautteiden pohjalta. Pääosin järjestelmän käyttäminen on samanlaista kuin presidentinvaalissa.

Tuloslaskentajärjestelmä

Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa käytetään ensimmäistä kertaa uutta tuloslaskentajärjestelmää. Järjestelmää testattiin 14.2.2012 presidentinvaalin tuloksilla ja sitä tullaan uudelleen testaamaan 18.4.2012 viime kunnallisvaalien tuloksilla. On erittäin tärkeää, että kaikki kunnat osallistuvat huhtikuun testiin, koska se edesauttaa merkittävästi sitä, että uusi järjestelmä toimii moitteettomasti tuotantokäytössä kunnallisvaalien vaalipäivänä ja tarkastuslaskennassa. Syksyllä laskennan kenraaliharjoituksia järjestään poikkeuksellisesti kaksi, 19.9. ja 9.10, joihin molempiin kuntien tulee osallistua.

Äänioikeustietojärjestelmän käyttäminen vaalipäivänä

Eduskuntavaaleissa äänioikeustietojärjestelmää käytettiin vaalipäivän äänestyksessä 31 kunnassa yhdellä äänestysalueella. Presidentinvaalissa käyttöä jatkettiin siten, että a) jo eduskuntavaaleissa järjestelmää käyttäneet kunnat saivat halutessaan laajentaa käytön muillekin äänestysalueilleen ja b) 25 uutta kuntaa ilmoittautui kokeilemaan järjestelmää yhdellä äänestysalueellaan. Kaikissa tapauksissa kunnat ovat saaneet itse päättää sen, käyttävätkö ne järjestelmää paperisen vaaliluettelon sijasta vai sen rinnalla (kirjaavat äänestämismerkinnät sekä vaaliluetteloon että järjestelmään). Presidentinvaalissa äänioikeustietojärjestelmää käytettiin 58 kunnassa 117 äänestysalueella.

Järjestelmän käyttökokemukset ovat olleet positiiviset sekä eduskuntavaaleissa että presidentinvaalissa. Periaatteessa käyttöä voitaisiin laajentaa kunnallisvaaleissa merkittävästikin, mutta on otettava huomioon, että äänioikeustietojärjestelmää tultaisiin käyttämään kunnassa osin samanaikaisesti uuden laskentajärjestelmän kanssa. Äänioikeustietojärjestelmää käytetään vaalipäivänä klo 9-20 ja laskentajärjestelmää kunnasta riippuen klo 12-24. Päällekkäistä käyttöä olisi noin kahdeksan tuntia. Päällekkäinen käyttö laajassa mittakaavassa saattaisi aiheuttaa riskejä molempien järjestelmien käytettävyydelle tuotantotilanteessa, varsinkin kun uutta laskentajärjestelmää käytetään kaikissa kunnissa ensimmäistä kertaa.

Edellä sanotusta johtuen vuoden 2012 kunnallisvaaleissa äänioikeustietojärjestelmän käyttöä vaalipäivän äänestyksessä jatketaan maltillisesti, *alustavan suunnitelman* mukaan seuraavasti:

- Eduskuntavaaleissa ja presidentinvaalissa järjestelmää käyttäneet kunnat: Järjestelmää voidaan käyttää millä tahansa kunnan päättämällä äänestysalueilla. Kunnan on kuitenkin hyvissä ajoin ennen vaaleja ilmoitettava nämä äänestysalueet OTTK:n vaalituelle.
- Muut kunnat: Kunta voi ilmoittaa vaalituelle kiinnostuksensa käyttää järjestelmää yhdellä äänestysalueella. Sen jälkeen vaalituki arvioi, onko kunnan mukaantulo asianmukaista vaalitietojärjestelmän kokonaisuuden käyttö huomioiden.

Vaalituki antaa kunnille toukokuussa asiasta tarkempia ohjeita, mm. ilmoittautumisen osalta. Oikeusministeriö ja OTTK varaavat itselleen mahdollisuuden rajoittaa mukaan tulevien äänestysalueiden lukumäärää. Todettakoon vielä, että äänioikeusrekisterin käyttäminen vaalipäivän äänestyksessä on kunnalle täysin vapaaehtoista. Kunta voi myös perua ilmoittautumisensa ilmoittautumisajan jälkeen, jos ilmenee esimerkiksi teknisiä ongelmia.

6. Vaaliasiakirjat ja vaaliohjeet

Kunnallisvaaleja varten keskusvaalilautakunnille toimitetaan kunnallisvaalien äänestysliput sekä muut tarvittavat asiakirjat, jotka ovat samanlaisia kuin muissakin vaaleissa. Ennakoäänestyksessä käytettävistä kuorista on syytä huomioida seuraavaa:

-lähetekuorina kunnallisvaaleissa voidaan käyttää vain sellaisia lähetekuoria, joissa on painovuosisimerkintä 2011 tai 2012. Lähetekuoria, joissa on vanhempi painovuosisimerkintä, ei voida enää käyttää;

-vaalikuoret, jotka toimitettiin kunnille presidentinvaalia varten, osoittautuivat virheelliseksi, koska niiden liimapinta ei pitänyt. Tämän kuorierän käyttämättömät vaalikuoret tulee välittömästi hävittää. Oikeusministeriö toimittaa kunnille uudet vaalikuoret, joissa on painovuosisimerkintä 2012.

Oikeusministeriö lähettää keskusvaalilautakunnille huhti-toukokuussa erillisen kyselyn kunnallisvaaleissa käytettävien vaaliasiakirjojen tarpeesta kunnassa. Kyselyyn annettujen vastausten perusteella laaditaan vaaliasiakirjojen jakeluluettelot. Vaaliasiakirjojen jakelu aloitetaan elokuun lopulla.

Vaaliohjeet ja vaalitietojärjestelmän käyttöohjeet (VAT-ohjeet) jaetaan keskusvaalilautakunnille elokuussa, kuitenkin niin, että VAT-ohjeet nro 1 ja 2b jaetaan kunnille jo kesäkuun loppuun mennessä.

7. Vaaliurnat

Keskusvaalilautakuntaa pyydetään ilmoittamaan oikeusministeriölle viimeistään maanantaina 4.6.2012

– kunnassa tarvittavien uusien vaaliurnien lukumäärä ja

– kunnassa olevien ylimääräisten ja käyttökuntoisten vaaliurnien lukumäärä.

Ilmoitukset tehdään Terttu Tuomelle, sähköposti terttu.tuomi@om.fi tai faksi (09) 1606 7792.

Viime vaalien tapaan ylimääräiset vaaliurnat otetaan käyttöön siten, että niiden kuntien keskusvaalilautakunnat, joilla on käyttökuntoisia ylimääräisiä vaaliurnia, toimittavat niitä oikeusministeriön tarkempien ohjeiden mukaan sellaisten kuntien keskusvaalilautakunnille, joilta urnia puuttuu. Urnat lähetetään ministeriön kustannuksella. Itella huolehtii kuljetuksista.

Joissain kunnissa on käytössä vielä peltisiä vaaliurnia, jotka saattavat olla peräisin hyvinkin kaukaa, ehkä jopa vuoden 1907 eduskuntavaaleista. Kun peltisiä vaaliurnia poistetaan käytöstä, niitä olisi hyvä tarjota ensin säilytettäväksi museoihin tai vastaaviin laitoksiin.

8. Vaalikoulutus

Oikeusministeriön koulutus keskusvaalilautakunnille

Oikeusministeriö järjestää kunnallisvaaleja varten yhteensä 15 koulutustilaisuutta, jotka on tarkoitettu lähinnä kuntien keskusvaalilautakuntien sihteereille sekä puheenjohtajille tai IT-vastuuhenkilöille. Kaikkien koulutustilaisuuksien ohjelma on sama. Tilaisuuksiin ei tarvitse erikseen ilmoittautua, vaan riittää kun osallistujat saapuvat paikalle. Koulutustilojen rajoitetusta koosta johtuen suosittelemme, että kustakin kunnasta osallistuisi koulutuspäivään enintään kolme henkilöä.

Osallistuminen koulutustilaisuuksiin on maksutonta, mutta toisaalta oikeusministeriö ei korvaa osallistujien matka- eikä ruokailukuluja.

Koulutuksessa käydään läpi kunnallisvaalien ehdokasasetteluun liittyviä kysymyksiä sekä vaalien toimittamiseen liittyviä vaaliohjeissa ja VAT-ohjeissa mainittuja asioita. Osallistujat voivat jokaisessa tilaisuudessa esittää kysymyksiä oikeusministeriön, Suomen Kuntaliiton, Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen ja Tieto Oyj:n edustajille. Yhtä lukuun ottamatta tilaisuudet ovat suomenkielisiä, mutta kaikissa tilaisuuksissa voi kuitenkin esittää kysymyksiä myös ruotsiksi. Ruotsinkielinen koulutuspäivä järjestetään Vaasassa 13.9.2012 ja se on avoin maan kaikille ruotsinkielisille keskusvaalilautakunnille.

Lisätietoja tilaisuuksista antaa tarvittaessa osastosihteeri Terttu Tuomi, puh. (09) 1606 7563 tai sähköposti terttu.tuomi@om.fi.

Koulutuspäivän alustava ohjelma, joka on kaikissa tilaisuuksissa sama, on seuraavanlainen. Aloitusaikaa lukuun ottamatta kellonajat ovat noin-aikoja, osioita venytetään sen mukaan kuin on tarpeen.

Kello	Aihe	Kouluttaja	Huom.
9.00	Avaus	OM	
9.05	Kunnallisvaalien ehdokasasettelu, mm. -vaalikelpoisuus valtuustoon, -ehdokasasettelun viranomaistehtävät	Suomen Kuntaliitto	
10.15	Kunnan keskusvaalilautakunnan muut tehtävät, mm. - tiedottaminen, vaalimateriaali, vaaliluettelot, ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestelyt, ennakkoäänestysasiakirjojen tarkastaminen	OM	
12.00	Lounastauko		
13.00	Kunnan keskusvaalilautakunnan muut tehtävät jatkuu, mm. - vaalien tuloksen laskenta ja tuloksen vahvistaminen	OM	

13.30	Ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen toimittaminen	OM	
14.15	Vaalitietojärjestelmä (VAT), mm. - ehdokastietojärjestelmä, äänioikeustietojärjestelmä, tuloslaskentajärjestelmä	OTTK, Tieto	
15.30	Tilaisuus päättyy		

Koulutustilaisuudet järjestetään seuraavasti:

1) Turku

Aika: Maanantai 3.9.2012

Paikka: Mauno Koivisto –keskus / BioCity / Auditorio

Osoite: Tykistökatu 6, 20520 TURKU

2) Jyväskylä

Aika: Tiistai 4.9.2012

Paikka: Jyväskylän yliopisto / Agora, 2.krs. / Luentosali Gamma

Osoite: Mattilanniemi 2, 40100 JYVÄSKYLÄ

3) Kouvola

Aika: Tiistai 4.9.2012

Paikka: Kouvola-talo / Honka-sali

Osoite: Varuskuntakatu 11, 45100 KOUVOLA

4) Mikkelä

Aika: Keskiviikko 5.9.2012

Paikka: Konsertti- ja kongressitalo Mikaeli / Kamarimusiikkisali

Osoite: Sointukatu 1, 50100 MIKKELI

5) Joensuu

Aika: Torstai 6.9.2012

Paikka: Joensuun Tiedepuisto / Louhela-sali

Osoite: Länsikatu 15, 80110 JOENSUU

6) Kuopio

Aika: Torstai 6.9.2012

Paikka: Itä-Suomen yliopisto, Kuopion kampus / Tietoteknia

Osoite: Savilahdentie 6 B, 1. krs., 70210 KUOPIO

7) Vantaa

Aika: Perjantai 7.9.2012

Paikka: Tiedekeskus Heureka / Auditorio

Osoite: Tiedepuisto 1, Tikkurila, 01300 VANTAA

8) Tampere

Aika: Maanantai 10.9.2012

Paikka: Tampere-talo / Studio-auditorio

Osoite: Yliopistonkatu 55, 33100 TAMPERE

9) Rovaniemi

Aika: Maanantai 10.9.2012

Paikka: Kaupungintalo / Valtuustosali

Osoite: Hallituskatu 7, 96100 ROVANIEMI

10) Hämeenlinna

Aika: Tiistai 11.9.2012

Paikka: Raatihuone / Valtuustosali

Osoite: Raatihuoneenkatu 15, 13100 HÄMEENLINNA

11) Oulu

Aika: Tiistai 11.9.2012

Paikka: Tiedekeskus Tietomaa / Auditorio

Osoite: Nahkatehtaankatu 6, 90100 OULU

12) Kokkola

Aika: Keskiviikko 12.9.2012

Paikka: KOKKOLAsali

Osoite: Kauppatori, 67100 KOKKOLA

13) Vaasa

Aika: Torstai 13.9.2012 (ruotsinkielinen)

Paikka: Hotelli Radisson Blue Royal Hotel / Auditorio

Hovioikeudenpuistikko 18

65100 VAASA

14) Vaasa

Aika: Perjantai 14.9.2012 (suomenkielinen)

Paikka: Hotelli Radisson Blue Royal Hotel / Auditorio

Hovioikeudenpuistikko 18

65100 VAASA

15) Pori

Aika: Perjantai 14.9.2012

Paikka: Promenadikeskus / Finnkinosali 3

Osoite: Yrjönkatu 17, 28100 PORI

Keskusvaalilautakunnan oma koulutus kunnan muille vaaliviranomaisille

Kunnan keskusvaalilautakunnan tulee kouluttaa, opastaa ja neuvoa kunnan muita vaaliviranomaisia (vaalilautakunnat, vaalitoimikunnat ja yleisten ennakkoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijat), jotta nämä suoriutuvat heille kuuluvista tehtävistä. Keskusvaalilautakunnan koulutusmateriaalina voivat olla esimerkiksi oikeusministeriön vaaliohjeet ja VAT-ohjeet. Nämä ja myös koulutuskierroksen diamateriaali on saatavissa vaalitietojärjestelmän pääsivulta kohdasta VAT-ohjeet.

Keskusvaalilautakunnan on myös huolehdittava, että sen oma henkilöstö koulutetaan tehtäviinsä, erityisesti vaalitietojärjestelmän osajärjestelmien käyttöön. Tältä osin erityisen kriittinen järjestelmä on uusi laskentajärjestelmä, jota käytetään nyt ensimmäistä kertaa. Vaalitietojärjestelmän koulutuskanta on kuntien käytettävissä 13.8.2012 lukien. Koulutuskannassa voi harjoitella ehdokastietojärjestelmän, äänioikeustietojärjestelmän ja laskentajärjestelmän käyttöä. Vaalitietojärjestelmään myös liitetään videoklippejä, joissa opastetaan eri osajärjestelmien käyttämistä.

9. Lisätietoa

Lisätietoja vaaleihin liittyvistä kysymyksistä:

- www.vaalit.fi.
- vaalijohtaja Arto Jääskeläinen, puh. (09) 1606 7572,
- neuvotteleva virkamies Jussi Aaltonen, puh. (09) 1606 7620,
- tutkija Anne Rautiainen, puh. (09) 1606 7726,
- osastosihteeri Terttu Tuomi, puh. (09) 1606 7563
- VAT-asioissa oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen (OTTK) **vaalituki**, puh. 029 56 64750, jossa vastaavat ylitarkastaja Jukka Leino, sovellussuunnittelija Anniina Tjurin (VAT:in pääkäyttäjä), sovellussuunnittelija Marita Kolehmainen, IT-suunnittelija Otto Palmu ja projektisihteeri Tarja Sulanen.

Vaalijohtaja

Arto Jääskeläinen

Tutkija

Anne Rautiainen

- LIITTEET
- 1) Eräitä määräaikoja kunnallisvaaleissa 2012 (lähetetään kaikille kunnille)
 - 2) Itella Oyj:n ennakkoonestysposteiksi tarjoamat myymälät. **Liite lähetetään vain niille kunnille, joita Itellan tarjous koskee.**
 - 3) Malli kunnan ja Itella Oyj:n väliseksi sopimukseksi. **Liite lähetetään vain niille kunnille, joita Itellan tarjous koskee.**